

‘Het grote verschil is de manier van schrijven’

Een onderzoekje naar leesvoorkeuren van leerlingen

Wat vinden leerlingen leuk om te lezen en waarom? Een moeilijk te beantwoorden vraag. Voor mijn afstudeerscriptie¹ heb ik een literatuurstudie gedaan en lesmateriaal ontwikkeld, maar daarnaast heb ik ook een onderzoekje gedaan naar de voorkeuren die leerlingen hebben met betrekking tot fictie. De titel van de scriptie luidt Evert Hartman als promotiemateriaal voor het lezen van fictie. Ineke Guldemonnd was mijn begeleidster. In twee klassen van het Pauluslyceum te Tilburg heb ik leerlingen fragmenten uit boeken van Evert Hartman en Imme Dros met elkaar laten vergelijken met als doel een antwoord te krijgen op mijn probleemstelling: Is het zinvol om het werk van Evert Hartman, die nooit een Griffel kreeg, te gebruiken als promotiemateriaal voor het lezen van fictie?

Anke Lavrijsen

Onderzoek

Ik heb een fragment uit *De vloek van Polyfemos*² van Evert Hartman en een fragment uit *Odysseus, een man van verhalen*³ van Imme Dros naast elkaar gelegd. Het betreft hier twee fragmenten over Telemachos,⁴ de zoon van Odysseus en Penelope. Deze twee fragmenten hebben bijna dezelfde inhoud – het verhaal van Odysseus ligt immers al eeuwen vast – maar de verteltrant is wel degelijk anders. Omdat deze fragmenten bijna dezelfde inhoud hebben, zijn ze zeer geschikt om met elkaar te vergelijken. Aangezien Evert Hartman voor *De vloek van Polyfemos* bekroond werd door de Nederlandse Kinderjury, maar geen Griffel kreeg, en Imme Dros voor *Odysseus, een man van ver-*

halen een Zilveren Griffel kreeg, waren fragmenten uit deze twee boeken perfect om mijn probleemstelling te toetsen. Mijn onderzoek vond plaats op het Pauluslyceum te Tilburg bij een 3 mavo-klas en een 2 gymnasium-klas van Mieke Raeymaekers, docente Nederlands. De leerlingen hebben in twee lesuren (op twee opeenvolgende dagen) beide fragmenten gelezen en hun mening gegeven door aan te geven in welke mate ze het eens of oneens waren met een bepaalde uitspraak. Dat ging met behulp van een vijf-puntsschaal (zie bijlage). De leerlingen kregen daar de volgende instructie bij:

‘Op de volgende pagina vind je een formulier met vragen. Je beantwoordt deze vragen door een hokje aan te

kruisen. Boven de hokjes staan de nummers 1 tot en met 5.

	1	2	3	4	5	
Het verhaal is	☐	☐	☐	☐	☐	helemaal niet
erg origineel	☐	☐	☐	☐	☐	origineel

Als je bijvoorbeeld vindt dat het verhaal inderdaad erg origineel is, dan kruis je hokje 1 aan.’

Na het fragment van Imme Dros werd vermeld dat het boek, waaruit dit fragment afkomstig was, een Zilveren Griffel gekregen had. De leerlingen moesten aangeven in hoeverre ze het hiermee eens waren. De leerlingen konden kiezen uit vier mogelijkheden:

- ja, heel erg;
- ja, een beetje;
- nee, eigenlijk niet;
- nee, helemaal niet.

Na het fragment van Evert Hartman werd vermeld dat het boek, waaruit dit fragment afkomstig was, de prijs van de Nederlandse Kinderjury gekregen had. Ook hier moesten de leerlingen aangeven in hoeverre ze het daarmee eens waren. De leerlingen moesten hun antwoord toelichten. Het eerste lesuur hebben de leerlingen het fragment van Imme Dros gelezen, het tweede lesuur dat van Evert Hartman. Aangezien de inhoud van beide fragmenten hetzelfde is, is de verhaallijn al bekend bij de leerlingen. Dit kan na-

delig zijn voor de beoordeling van het fragment van Evert Hartman; als je de inhoud van een bepaalde tekst al kent, is die tekst vaak niet interessant meer. Het werk van Evert Hartman was uitgangspunt voor mijn scriptie. Aangezien ik Evert Hartman niet wilde bevoordelen, heb ik zijn fragment na het fragment van Imme Dros geplaatst. Nadat de leerlingen beide fragmenten gelezen hadden, moesten ze aangeven welk fragment ze het leukste vonden en waarom.

De vraag is natuurlijk of leerlingen Evert Hartman ook geschikt vinden als promotiemateriaal voor het lezen van fictie. Ik had verwacht dat de leerlingen in de 3 mavo-klas *De vloek van Polyfemos* leuker zouden vinden dan *Odysseus, een man van verhalen*. In de 2-gymnasium-klas had ik verwacht dat het precies andersom zou zijn.

Conclusie (gymnasium)

De 2-gymnasium-klas bestaat uit twintig leerlingen. De leerlingen vinden het fragment van Evert Hartman makkelijker te lezen en te begrijpen, en ze vinden zijn taalgebruik mooier. Daarnaast vinden ze het spannender, interessanter en aangrijpender, het bevat meer onbekende feiten: de leerlingen vinden het fragment van Evert Hartman beter dan het fragment van Imme Dros. Leerlingen zeggen er het volgende over:

- ‘Het boek van Evert Hartman was het leukste, het was beter te lezen, aangrijpender geschreven dan het boek van Imme Dros.’
- ‘*De vloek van Polyfemos* vind ik het leukste, want ik begrijp het verhaal zo veel beter en ik vind het mooier verteld dan in het verhaal van Imme Dros. Het viel me op dat in het verhaal van Imme Dros alles een beetje door elkaar stond en dat was niet in het verhaal van Evert Hartman.’
- ‘Het tweede (*De vloek van Polyfemos*)

vond ik het leukst. Dat is vlotter geschreven. Het is tenminste geen opsomming en ik was bij dit fragment benieuwd hoe het verder zou gaan. Bij het eerste (*Odysseus, een man van verhalen*) was ik blij dat ik het fragment af had.’

De mening van de leerlingen komt heel duidelijk naar voren bij de laatste uitspraak: ‘Het verhaal is zeer goed.’ Geen enkele leerling vindt het fragment van Imme Dros zeer goed en vijf leerlingen vinden het fragment van Imme Dros zeer slecht. Vijf leerlingen vinden het fragment van Evert Hartman zeer goed en één leerling vindt het fragment van Evert Hartman zeer slecht.

De leerlingen moeten aangeven of ze het terecht vinden dat Imme Dros een Zilveren Griffel gekregen heeft voor *Odysseus, een man van verhalen*. Vier leerlingen vinden het heel erg terecht en tien leerlingen vinden het een beetje terecht dat zij daarvoor een Zilveren Griffel gekregen heeft. Toch zijn er vijf leerlingen die het daar niet mee eens zijn; één leerling is het daar zelfs helemaal niet mee eens.

De leerlingen moeten aangeven of ze het terecht vinden dat Evert Hartman de prijs van de Nederlandse Kinderjury gekregen heeft voor *De vloek van Polyfemos*. Tien leerlingen vinden dat heel erg terecht en acht leerlingen vinden dat een beetje terecht. Eén leerling is het daar eigenlijk niet mee eens en één leerling is het daar helemaal niet mee eens.

Als de leerlingen deel uitgemaakt hadden van de Griffeljury, dan hadden ze niet unaniem voor *Odysseus, een man van verhalen* gekozen. Als leden van de Kinderjury zijn ze een stuk positiever over *De vloek van Polyfemos*.

Uit de laatste vraag van mijn onderzoek (‘Welk fragment vond je het leukste?’) blijkt duidelijk dat de leerlingen uit 2-gymnasium *De vloek van Polyfe-*

mos van Evert Hartman leuker vinden dan *Odysseus, een man van verhalen* van Imme Dros. Maar liefst zeventien van de twintig leerlingen geven aan dat zij het fragment van Evert Hartman het leukste vinden. De meeste leerlingen geven aan dat dat met het taalgebruik of de manier van schrijven te maken heeft:

- ‘*De vloek van Polyfemos* vond ik leuker. Het was makkelijker te lezen en te begrijpen, niet van die moeilijke taal. Het is meer voor kinderen van mijn leeftijd en dat van Imme Dros niet, dat maakte het saai.’
- ‘Ik vind het tweede fragment (*De vloek van Polyfemos*) het leukst omdat het levendiger en gedetailleerder is.’

Er waren drie leerlingen die het fragment van Imme Dros het leukste vonden: ‘Ik vond Imme Dros leuker, omdat zij het meer over de goden heeft. Het viel me gelijk op dat Imme Dros meer een ik-verhaal schrijft.’

Conclusie (mavo)

De 3-mavo-klas bestaat uit tweeëntwintig leerlingen. De eerste dag, toen de leerlingen het fragment van Imme Dros moesten lezen, waren ze allemaal aanwezig. De tweede dag, toen ze het fragment van Evert Hartman moesten lezen en aan moesten geven welk fragment ze het leukste vonden, waren er eenentwintig leerlingen aanwezig. Ik denk niet dat dit de uitkomst van het onderzoek beïnvloed heeft.

Bij alle uitspraken waren de leerlingen positiever over het fragment van Evert Hartman dan over dat van Imme Dros. Zeven leerlingen vinden het een beetje terecht dat Imme Dros voor *Odysseus, een man van verhalen* een Zilveren Griffel gekregen heeft. Twaalf leerlingen waren het daar eigenlijk niet mee eens en drie leerlingen waren het daar helemaal niet mee eens. Vijf leerlingen vinden het heel erg terecht en tien leerlingen vinden het een beetje terecht dat

Evert Hartman de prijs van de Nederlandse Kinderjury gekregen heeft voor *De vloek van Polyfemos*. Zes leerlingen vinden het eigenlijk niet terecht en geen enkele leerling vindt het helemaal niet terecht.

De uitslag bij de laatste vraag (‘Welk fragment vond je het leukste?’) spreekt voor zich: alle eenentwintig leerlingen geven aan dat ze het fragment van Evert Hartman leuker vinden dan dat van Imme Dros. Veel leerlingen gebruiken bij het beargumenteren van hun mening termen als ‘moeilijk’ en ‘niet spannend’ voor *Odysseus, een man van verhalen*, en ‘makkelijk’ en ‘spannend’ voor *De vloek van Polyfemos*:

- ‘Ik vond *De vloek van Polyfemos* van Evert Hartman het beste, want het is makkelijk begripbaar en ik leef meer mee.’
- ‘Het tweede fragment (*De vloek van Polyfemos*) had een betere opbouw dan het eerste (*Odysseus, een man van verhalen*).’
- ‘In het eerste fragment (*Odysseus, een man van verhalen*) wordt het taalgebruik moeilijker gemaakt, dus zo is het vervelender om te lezen.’

Overigens wil dat niet zeggen dat alle leerlingen in 3 mavo verhalen die gebaseerd zijn op de Griekse mythologie leuk vinden: ‘Dit tweede (*De vloek van Polyfemos*) vond ik iets beter. Dit was niet zo ingewikkeld als die andere (*Odysseus, een man van verhalen*). Het was meer voor jongeren geschreven, maar toch wel een raar verhaal, net zoals het eerste.’

Algemene conclusie

Het verbaasde me enigszins dat ook in 2 gymnasium zoveel leerlingen de voorkeur geven aan het fragment uit *De vloek van Polyfemos*. In 3 mavo had ik deze uitkomst wel verwacht, hoewel het natuurlijk altijd verrassend is als leerlingen unaniem voor een fragment kiezen. Volgens mij bewijst dit dat het

inderdaad zinvol is om de boeken van Evert Hartman te gebruiken als promotiemateriaal voor het lezen van fictie, ook al kreeg hij nooit een Griffel.

Imme Dros is een overgangsfiguur tussen jeugdliteratuur en literatuur voor volwassenen. Veel kinderen zijn nog niet aan het lezen van haar boeken toe. Een leerling uit de 2 gymnasium-klas schreef: ‘Ik vind het tweede fragment van Evert Hartman mooier, of in ieder geval leuker om te lezen want het is makkelijker te begrijpen en meer gericht op onder meer mijn leeftijd. In fragment 1 (*Odysseus, een man van verhalen*) staan meer “moeilijke” woorden en/of zinnen. Het tweede fragment (*De vloek van Polyfemos*) is makkelijker te lezen. Het grote verschil is dus eigenlijk de manier van schrijven.’ De meeste kinderen zijn wel toe aan het lezen van boeken van Evert Hartman. Als je te vroeg begint met het lezen of laten lezen van boeken van Imme Dros, dan bevorder je het leesplezier niet. Met het lezen of laten lezen van boeken van Evert Hartman bevorder je het leesplezier wel. Dat blijkt duidelijk uit mijn onderzoek: alle eenentwintig 3 mavo-leerlingen vonden het fragment van Evert Hartman leuker dan het fragment van Imme Dros. Zij zijn nog niet toe aan de boeken van Imme Dros. Van de twintig 2 gymnasium-leerlingen vonden zeventien het fragment van Evert Hartman leuker dan het fragment van Imme Dros. In deze klas verkozen drie leerlingen het fragment van Imme Dros boven dat van Evert Hartman. Deze leerlingen zijn toe aan het lezen van het werk van Imme Dros. Boeken van Imme Dros zijn zeker niet slecht, maar je moet ze pas aanbieden als de leerlingen er aan toe zijn. Sommige leerlingen, zoals de drie leerlingen uit 2 gymnasium, zijn daar wat eerder aan toe dan anderen. Sommige leerlingen zullen nooit aan het lezen van haar werk toekomen.

Deze conclusie wordt nog eens onderstreept door de volgende twee uitspraken van leerlingen, die boekdelen spreken:

- ‘Ik heb het verhaal ook gelezen van Evert Hartman en gezien van Frank Groothof⁵ en die vond ik echt veeeeeel beter want Imme Dros beschrijft de sfeer enzo allemaal zo dat het saai wordt, bij boeken kun je dat meestal zelf bedenken.’ (Leerling uit 2 gymnasium na het lezen van het fragment van Imme Dros.)
- ‘Het fragment van Evert Hartman was het “leukst”. Het andere was hartstikke saai en je snapt er niks van. Je moet echt goed nadenken waar het verhaal over gaat. Het fragment van Evert Hartman laat het “beeld” van toen ook veel beter zien.’ (Leerling uit 3 mavo bij het vergelijken van de fragmenten van Imme Dros en Evert Hartman.)■

Noten

1. A. Lavrijsen, *Evert Hartman als promotiemateriaal voor het lezen van fictie*. Afstudeerscriptie geschreven in het kader van de lerarenopleiding Nederlands 2^e graad voltijd aan de Hogeschool Katholieke Leergangen te Tilburg, 1996.
2. Evert Hartman, *De vloek van Polyfemos*, Rotterdam 1994.
3. Imme Dros, *Odysseus, een man van verhalen*, Amsterdam 1994.
4. Het fragment uit *De vloek van Polyfemos* staat op pp. 109-115, dat uit *Odysseus, een man van verhalen* op pp. 42-47.
5. Familievoorstelling *De thuiskomst van Odysseus* door Frank Groothof e.a., 1993. Bewerking van de opera van Monteverdi.

Bijlage

	1	2	3	4	5	
1. Het verhaal is erg makkelijk	☐	☐	☐	☐	☐	erg moeilijk te lezen
2. Het taalgebruik is heel mooi	☐	☐	☐	☐	☐	heel lelijk
3. Het verhaal heeft een zeer goede opbouw	☐	☐	☐	☐	☐	zeer slechte opbouw
4. Het tempo in het verhaal ligt erg hoog	☐	☐	☐	☐	☐	erg laag
5. Het verhaal is eenvoudig te begrijpen	☐	☐	☐	☐	☐	helemaal niet eenvoudig te begrijpen
6. Het verhaal is heel boeiend/spannend	☐	☐	☐	☐	☐	heel saai
7. Het verhaal is heel oppervlakkig	☐	☐	☐	☐	☐	helemaal niet oppervlakkig
8. Het verhaal is zeer geloofwaardig	☐	☐	☐	☐	☐	helemaal niet geloofwaardig
9. In het verhaal staan veel feiten die voor mij onbekend waren	☐	☐	☐	☐	☐	geen onbekende feiten voor mij
10. Het verhaal is heel interessant	☐	☐	☐	☐	☐	totaal niet interessant
11. Het verhaal is erg origineel	☐	☐	☐	☐	☐	helemaal niet origineel
12. Met de personen in het verhaal leef ik gemakkelijk mee	☐	☐	☐	☐	☐	leef ik heel moeilijk mee
13. Het verhaal is heel aangrijpend	☐	☐	☐	☐	☐	totaal niet aangrijpend
14. Het verhaal spoort mij erg aan tot nadenken/fantaseren	☐	☐	☐	☐	☐	spoort mij helemaal niet aan
15. Het verhaal is zeer goed	☐	☐	☐	☐	☐	zeer slecht